

Langelands Avis torsdag, den 6. februar 1958.

For 300 år siden røvede og plyndrede svensken på Langeland.

Ebbe Ridefoged kæmpede for livet — og en alterkalk til Skrøbelev kirke.

I dag for 300 år siden gik den svenske hær over Langelandsbæltet. Rytteriet, 2000 mand, var om natten kommet fra Svendborg, og svenskekongen havde overnattet i Longelse før den dristige færd. De svenske lanseknægte, der fulgte efter, røvede, plyndrede og brændte, og Mads Vejle fortæller her træk fra de bevægede dage.

Da sognepræsten i Rudkøbing, hans velærværdighed hr. Thorkild Christensen-Rosenquist skulle holde højmesse gudstjeneste søndagen Seksagesima 1658 udi sin annekskirke i Skrøbelev mødte han også her ødelæggelsens vederstyggelighed. På vejen derud mødte hans øje endnu rygende brandtomter, hvor stakkels fattige, husvilde mennesker holdt til og tog vare på de ringe stumper af deres jordiske gods, som ilden og Carl X Gustavs soldater havde levnet.

Svenskehæren havde på sin sejrsmarch over de danske øer og sunde i den forgangne uge passeret øen og hastede videre mod øst, mod Danmarks hjerte, hovedstaden, men efternølere i hærens bagtrop gjorde endnu egnen her usikker, og det var en lille forskræmt, fortvivlet flok, der bemeldte søndag var samlet i kirken for at høre hr. Thorkild udlægge dem helligidagens evangelium.

Kirken var raseret.

Da hr. Thorkild trådte ind i kirken blev han mødt af den velagtede fæstegårdmand i Windelthorpe, Lauris Jyde, der var kirkeværge. Hans navn er bevaret for efterslægten, idet hans bedstefader, efter hvem han var opkaldt, og efter hvem han også havde taget kirkeværgestillingen i arv, ved støbningen af kirkens klokke havde fået indføjnet navnet i dens indskrift, sammen med den anden kirkeværges, hr. Jens Frebjørnson. — Begge navne er den dag i dag synlige i den gamle klokkes irgrønne overflade.

Sognepræsten og kirkeværgen måtte konstatere, at alt i kirken var raseret, og at de fjendtlige lejetropper her som overalt havde øvet deres hærværk. Døren ind til sakristiet var brudt op, og det indmurede skab i dets østvæg, der rummede kirkens kostbarheder, tømt for dets indhold.

Den pragtfulde guldindvirkede messehagel, der sagdes at stamme fra den katolske tid, var forsvundet, tilligemed kirkens sølvtøj. Men det største slag for de to mænd var det dog, da de erfarede, at også kirkens fornemste klenodie, den kostbare alterkalk, var blevet de ubudne gæsters bytte.

Rigsråden, hr. Erik Hardenberg til Skovsbo, Hvidkilde og Fårevejle havde skænket den til kirkens brug tilligemed de to store alterlysestager på han og hans hustrus, fru Anna Rønnows sølvbryllupsdag i året 1593. Hr. Erik stod højt i gunst hos Frederik den Anden, og ved kongens kroning blev det ham betroet at gå foran i optøget, bærende kongekronen inden kroningen. Ved denne lejlighed skænkede Danerkongen sin højt anskrevne rigsråd forskellige kostbarheder, deriblandt det skønne, store sølvbæger, som rigsråden så "ikke vidste værdigere anvendelse for, end at sætte det til brug på Herrens bord udi Skrøbeleff kirke på Langeland."

Jomfru Bodil.

Der blev og kunne ikke holdes nogen egentlig gudstjeneste i kirken hin søndag, udover en kort andagt og bøn, hvor hr. Thorkild anråbte Herrernes Herre om at finde vej frem, der hvor fortvivlelsens børn ikke længere evnede at finde lys i mørket.

Ved siden af kirkeværgen stod hans eneste barn, den unge og kønne Bodil Laurisdatter. Deres skikkelser pådrog sig den største opmærksomhed i den lille ulykkelige skare, der i nødens stund var søgt til Herrens hus. Den særlige opmærksomhed disse to, fader og datter samlede om sig, forårsagedes hverken af klædedragt eller adfærd — kirkegangsklæderne var iøvrigt omtrent det eneste, de havde bjerget af deres tidligere velstand, da de fremmede krigere lod den røde hane gale over fædrengården i Windelthorpe, og her delte de skæbne med utallige andre på Carl Gustavs vej — nej, der var helt andre årsager, som her i korthed skal gøres rede for:

Jomfru Bodil, som hun kaldtes i hele sognet, var ved moderens død for fire år siden kaldt hjem for at føre hus for sin fader, og det var en krævende plads for den unge pige at være husmoder i den store gård, navnlig i de tider, hvor alt det, der nu er let tilgængelig til husførelsen både af føde og klæder, den gang skulle tilvirkes og tilberedes i hjemmet, men hun havde trods sin ungdom udfyldt pladsen på en sådan måde, at hun var blevet beundret og agtet af naboer og standsfæller for den uvurderlige støtte hun havde ydet sin gamle fader i hans alderdom og ensomhed.

Men hun var ikke alene beundret og agtet i den nærmeste kreds, hun var elsket i hele omegnen. Bodil var en køn pige, uden at kunne kaldes egentlig smuk. Men hvis det er rigtigt at øjnene er sjælens spejl, så forkyndte hendes øjepar en klogskab og en sjælelig godhed, der gav hendes skikkelse en uimodståelig tiltrækningskraft. — Dog billedet af hende mangler endnu de træk i fuldstændiggørelsen, der samtidig giver forklaringen på hendes folkegunst og gode omdømme.

Det var nu hendes hænder. Ja, det havde vel egentlig været tilstrækkeligt at beskrive hendes dejlige hænder, men lad det nu gøres på den kortest mulige måde ved at sige, at det var et par dygtige hænder, lige velskabte til arbejde, som til at give med. Og til sidst: Hun troede på kærlighedens almægt. Hvis udtrykket kærlighedens genskaber magt havde været opfundet dengang, ville det her have fundet sin rette anvendelse.

Selv troede hun på denne magts aldrig svigtende godhed og øste flittigt af denne kraftkilde i alle livets forhold.

Om forfængelighed.

Om faderen, der nu stod der ved kirkelågen som menighedens repræsentant og ordfører og samtalede med præsten om alt det forfærdelige, der var overgået folk og rige, land og by og hvert enkelt hjem, skal der i denne fortælling ikke berettes ret meget mere, end hvad der fremgår af foregående: Han var velhavende og agtet. Om det sidste var en følge af det første, skal være usagt, noget sådant forekommer jo selv i nutiden og modbeviser egentlig sætningen om faktorenes ligegyldige orden. Fæstemanden Lauris Jyde havde i den sidste tid måttet foretage en ikke ringe omvurdering af denne verdens goder og mennesketilværelsens værdier, ordet "forfængelighed" kørte ustandselig rundt derinde under de hvide hår. Forfængelighed, tænkte han når han her fra kirken så ned til de forkullede bjælkestumper og sodede murbrokker, der udgjorde resterne af hans kære slægtsgård.

Forfængelighed, tænkte han når han så sin kære kirkes sørgelige tilstand og ihukom jødernes tilbagevenden til ruinerne af Salomons prægtige tempel i Jerusalem efter den babyloniske landflygtighed. — Ja, sådan foregår denne verdens herlighed.

Forfængelighed, tænkte han når han erindrede sig sin modstand mod sin eneste og elskede datters forbindelse med den ven hun fik, da hun som fadeburspige tjente hos den nådige fru Sofie Irene til Hvidkilde og Fårevejle.

Kærligheden sejrer.

At en ringe staldknægt af ukendt herkomst skulle blive hans svigersøn, det var da umuligt, ja utænkeligt, tilmed når det fortaltes, at hans egenskaber ikke skulle være af de allerbedste. Kun vidste han, at Ebbe staldknægt var af den type, de fleste unge kvinder ikke kunne modstå. — Ubegribeligt at hans datter, der ellers aldrig havde gjort ham imod, ikke også på dette punkt skulle hæve sig over sine medsøstres svage tilbøjeligheder.

Nå, gudskelov endda, at han endelig til sidst havde bøjet sig for jomfru Bodils inderlige ønske om at indgå ægteskab med sin elskede Ebbe og lade ham komme hjem til Windelthorpe og hjælpe dem med pasningen af slægtsgården, som faderens alderdom alligevel ikke i længden tillod ham at tumle. Heldigvis havde den nådige frue gjort ham det lettere at sluge den bitre pille ved at gøre Bodils hjertensven til ridefoged på Skovsbo.

— Atter forfængelighed og hovmod. Just på denne søndag skulle Hans Velærværdighed, hr. Thorkild Christensen-Rosenquist have tillyst ægteskabet fra prædikestolen. Det var allerede sivet ud i sognet, og der var mange, der følte en stille indre glæde, fordi den kære unge pige nu fik sit hjertens ønske opfyldt, men også netop derfor blev skuffelsen så meget større, nu da det hele så ud til at synke i grus, og her er så den endelige forklaring på den særlige opmærksomhed, der samlede sig om de to på denne søndag.

Hovmod står for fald.

Forfængelighed, tænkte den gamle bonde. Hvorledes ville ridefogeden hr. Ebbe nu reagere over for sin trolovedes ændrede formueomstændigheder og fremtidsudsigter? Ville han anvende hans egen målestok i modgående retning?

Det var ydmygende for den gamle, ellers så stoute mand at tænke herpå.

Hovmod står for fald, ja, den store Nazaræers ord: "Hvo sig selv ophøjer skal fornædres", ramte egentlig bedre. Hvad skulle det hele dog blive til. Fremtiden ville vise det.

På hjemvejen talte far og datter ikke ret meget sammen, de gik hver i deres egne tanker, som således havde frit løb. Hun kunne trods de nærliggende rystende begivenheder ikke få sin Ebbe ud af tankerne. Havde han reddet livet eller ... hun turde ikke tænke længere. Hun kendte hans eventyrblod og stridslyst, og hans handlinger og ord var ikke altid lige vel overvejede. Fjenden havde vel huseret derovre på Fyens land efter samme linier som her, og hun frygtede det værste.

Faderens tanker, derimod, gik i en anden retning. Ganske vist beskæftigede de sig også med kamp, men af en anden art end den blodige, hvis spor de havde for øje. Det var om Bodils sidste afgørende strid for at opnå hans samtykke til forbindelsen med Ebbe.

Fader og datter.

Han havde foreholdt hende hans urolige natur og ustadige temperament, og skildret for hende den række af bryderier og genvordigheder, der kunne komme til at markere hendes livsvej fremad og ud i ulykken.

Jeg forsikrer dig, lille Bodil, jeg vil jo dit bedste, men han dur ikke til at være bonde. Der er ingen gehalt i ham. Jeg elsker ham, far". "Han er ikke din kærlighed værd".

"Så ved du altså ikke hvad kærlighed er, far, når du også her har brug for værdimålere og beregninger, for det spørger kærligheden mindst af alt om. Det har den slet ikke brug for. Hvis den havde det, var den jo slet ikke kærlighed."

"Vil du da ofre hele din fremtid for noget så luftigt og usikkert? Jeg holder jo så meget af dig, lille Bodil, som nogen far kan holde af sin datter, men det er jo netop derfor, jeg ikke mener han er dig værdig".

"Hvor begås der dog megen synd i verden ved, at det ene menneske vurderer sig og sine højere end alle andre. Hvem har iøvrigt sat os til vurderingsmænd og dommere eller givet os evner til det? — Men lad mig så gå ind på din tankegang, far, skønt den er mig så inderlig imod. Hvis nu Bodil Laurisdatter og hendes kærlighed skulle stå så himmelhøjt hævet over Ebbe Ridefoged, mon det det så ikke har været den Højstes mening, når han satte en sådan "guddommelig" skabning ind i tilværelsen, at han ville bruge hende til støtte for de af hans børn, der ikke var så gavmildt udstyret fra hans hånd som hun. Og hvis det ikke er tilstrækkeligt til at jævne Ebbes og min vej, er den følelse i mit bryst, og som jeg kalder kærlighed ikke tjenlig til dette navn,

Så havde han overgivet sig, og det var disse tanker der optog den gamle på hjemvejen, og det var alligevel som om de havde givet ham en vis afspænding og fred i sindet, nu da han ikke længere stod datteren imod, og nu måtte skæbnen så om resten.

"Far". — Han blev næsten bange, så langt havde han været inde i sine egne tanker. "Jeg synes der er en hel masse mennesker samlet hjemme på brandstedet. Hvad kan der dog være på færde?"

De var nået så langt, at de kunne overse de sorte ruindynger af hjemmet, og de skyndte sig nu for hurtigt at komme til klarhed.

Det var en glædesstrålende fæstemø, der et øjeblik senere i de sammenstimlede naboers midte så at det var hendes hjertensven. Det var virkelig ham, men hvordan kom han her, og hvorfor. Derom handler slutningen af historien.

Ridefogdens list.

Og slutningen skal gøres kort. Da svenskehæren besatte Sydfyn, faldt også Skovsbo, hvor Ebbe var ridefoged, i deres hænder. Ridefogeden og hans få krigsduelige karle måtte hurtigt overgive sig, og han indså snart, at han intet yderligere kunne stille op. Den nådige frue, Sofie Urne, der var enke efter Gregers Friis, efter kun et års ægteskab, havde forlængst bragt sig i sikkerhed i hovedstaden. Gården var ikke afbrændt, men plyndret for alt af værdi. Blandt de fremmede krigskarle var en befalingsmand sydfra ved navn Heinz Polzin. Denne lanseknægt var særlig ivrig "samler" af sølvtøj, derom vidnede hans bugnede rygsæk, hvis indhold blev suppleret kraftigt op her på Skovsbo og i omegnen.

Ebbe kunne intet stille op herimod, dertil var de efterladte besættelsestropper for talrige. Da udklækkede hans snilde hoved en krigslist: Han spillede under dække med den søvelskende kriger og fortalte ham, at gårdens herskerinde ejede en meget større gård på Langeland, hvor hendes virkelige kostbarheder var bragt hen. — Ebbe vidste ikke, at også Fårevejle alt var faldet i fjendehånd. Han beskrev ham nu lokaliteterne og den nærmeste omvej dertil, d.v.s. over Vemmenæs. Polzin gik i fælden og udrustede sig med våben og alt sit sølvtøj og begav sig ad Langeland til.

Kurs mod Langeland.

Aldrig så snart han var ude af syne, udrustede også hr. Ebbe sig til langlandsfærd. Det lykkedes ham at blive godt bevæbnet, hvorefter han sadlede den hurtigste af de heste, der var ladet tilbage i stalden og galoperede i lige linie over isen ad Fårevejle til. Inden han var nået helt til målet erfarede han, at borgen var i svenskerens hænder, og at han altså ikke her kunne hente hjælp til at give Carl Gustavs soldat den varme modtagelse, som han havde tiltænkt ham.

Han besluttede sig så til at kæmpe alene og holdt vagt ved stranden den måneklare nat, og da lanseknægten var i færd med at forlade isen blev han modtaget af Ebbe. Det kom til en kortvarig, men hård kamp, hvor svenskeren, stærkt besværet af den tunge ransel blev fældet. Da han havde udåndet, tilegnede Ebbe sig ranselen med indholdet og skjulte den midlertidig så godt han kunne, med tanken om senere at bringe den i sikkerhed. — Og nu stod han altså her efter sin natlige bedrift, sammen med kæresten og svigerfaderen på brandtomten.

Den gamle alterkalk.

Så er der ikke mere at fortælle. Da krigen var forbi afleverede Ebbe alt sølvtøjet på behørigt sted, og han fik så meget ducør af sølvets værdi, at hjemmet i Windelthorpe igen nogenlunde kunne bringes på fode.

Blandt sølvtøjet fandtes en alterkalk, som han allernådigst fik lov til at beholde. I dens bund stod følgende indskrift **Hundstrups Kirkis Kalk og Disk, Anno 1634**. Den anvendtes første gang ved Ebbes og Jomfru Bodils bryllup, en smuk forårsdag det herrens år 1660, og har uafbrudt siden da

tilhørt kirken. Så står den da der, den gamle alterkalk, i Skrøbelev Kirke på herrens bord, når der dækkes. I over trehundrede år har de skiftende slægter haft den for øje. Tider og vilkår har skiftet. Ødelæggelsesår og opbygningstider har vekslet, men det gamle sølvbægers mission er uforanderligt den samme. Det står som symbolet på alt det herligste mennesker ved at nævne. Den er bragt til veje ved forening af mandsdåd og kvindetro. Den forkynder os fællesskabet, det menneskelige og det kristelige. Men højdepunktet i sin forkyndelse når den, når det i den hellige time lyder overfor den: ”Så ofte dette I gøre, gør det til min ihukommelse”.

(Artikel bragt som føljeton i Longelse-Fuglsbølle-Skrøbelev Kirkeblad 2005-2006)